

Pitkä – Ammatti-identiteetin kasvuravinne

Samuli Laita

Tuokiokuvista piirtey rooli YTK:n Pitkästä kurssista monialaisen keskustelun edistäjänä jo 50 vuoden ajan.

Euroopan hullu vuosi 1968 jätti jälkensä myös suomalaisen yhdyskuntasuunnittelun historiaan. Vajaa kymmenen vuotta aiemmin perustettu Yhdyskuntasuunnittelun seura kävi läpi ensimmäistä kriisiään, mutta samaan aikaan merkittävä aukko alan koulutuksessa kurottiin umpeen (Yhdyskuntasuunnittelun seura 2009).

Reilut viisi vuotta oli vellonut keskustelu siitä, millä edellytyksillä alalla on tulevaisuutta. Muun muassa Helsingin Sanomat otsikoi huhtikuussa 1963 Suomi rakentaa -kongressista kertovan uutisensa näin: ”Yhteiskuntasuunnittelun kehitys riippuvainen tutkimustoiminnasta”. Artikkelissa siteerattiin professori Olli Kivistä seuraavasti: ”Mikään yhdyskuntasuunnittelutehtävä ei ole yhden ammattimiehen työtä. Jokainen – pieninkin – on eri suunnittelijoiden yhteistyön tulos.”

Laaja-alaista ja monitieteistä koulutusta peräänkuulutettiin läpi vuosikymmenen. Lopulta, vuonna 1968 Kauppa- ja teollisuusministeriö myönsi määrärahan Yhdyskuntasuunnittelun jatkokoulutuskeskuksen ensimmäiselle kurssille, jonka oli määrä tarjota laaja-alaista ja monitieteistä koulutusta pohjoismaisen Nordplanin tapaan. Monitieteisyyden kannattajana tunnetuksi tulleesta Kivisestä tuli YTK:n ensimmäisen professuurin haltija ja sittemmin johtaja (Lehtonen 2008).

YTK:n Pitkästä kurssista on muodostunut vuosikymmenten aikana alansa täydennyskoulutusklassikko, kuten kurssia nykyisin järjestävä Aalto PRO kurssia

kuvaa. Klassikon asemasta kertoo muun muassa se, että suomalaisten täydennyskoulutuskurssien nimistössä suomenkielinen erillisnimi alkaa olla jo harvinaisuus. Nimestä ei ole kadonnut YTK-etuliitekään, vaikka YTK laitoksena sulautui 2012 osaksi Aalto-yliopiston Maankäyttötieteiden laitosta ja sittemmin Rakennetun ympäristön laitosta. Vuosikymmenten saatossa kurssin nimeksi puhkielessä on vakiintunut ”Pitkä”, jota käytetään myös tässä tekstissä.

Miten Pitkä on lunastanut paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa ja mikä sen merkittävyys alan tulevaisuutta määrittävänä instituutiona on ollut? Tätä pyrkivät tässä katsauksessa valottamaan muutamat eri vuosikymmeninä kurssin käyneet tai kurssia läheltä tarkastelleet alan ammattilaiset. Haastateltavat tarjoavat tuokiokuvia niin omien kurssiensa ajankohtiin kuin siihen, millaisena he nyt näkevät Pitkän.

Kohtaamispaikka ajattelun avartajana

Viisi vuotta sitten, vuonna 2013, Yhdyskuntasuunnittelu-lehti pyysi 50-vuotisjuhlanumeroaan varten asiantuntijoilta arvioita ”yhdyskuntasuunnittelun kehityksen toivottavista suuntaviivoista” – samaan tapaan kuin HS otsikoi juttunsa 50 vuotta aiemmin. Helsingin kaupungin rakennusviraston entinen päällikkö Lauri Jääskeläinen korosti kohtaamisten tärkeyttä: ”Jos yhden asian joutuu valitsemaan valikosta, [- -] on se tutkimuksen ja käytännön välisen kuilun kaventaminen” (Joutsiniemi ym. 2013).

Samana vuonna Pitkälle osallistunut arkkitehti, Bonavan projektijohtaja Saara Melama alleviivaakin kurssin merkittävyyttä juuri käytännön, tutkimuksen ja yhteiskunnallisten näkökulmien vuoropuhelun synnyttämisessä. ”Kun kurssilla on paljon väkeä niin sanotusti kentältä, uudet käytännöt muuttuvat todeksi nopeimmin kenttätyössä”, tuolloin Espoossa kaavoittajana työskennellyt Melama pohtii.

Kurssin nykyinen vetäjä, itsekin Pitkälle vuosina 2004–2005 osallistunut yhteiskuntatieteilijä Timo Heikkinen näkee, että nykyään lähtökohdat tutkimuksen ja käytännön lähentymiseen ovat hyvät. ”Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus on kovin käytännönläheistä – tutkimus seuraa läheisesti, mitä alalla tapahtuu.”

Käytännönläheisyys on tarkoittanut läpi vuosien osallistujille monia eri asioita, mutta erityisesti yhteistyötä: ”Kurssi sai nimenomaan oivaltamaan, että eri ammattikuntien pitää tehdä yhdyskuntasuunnittelua yhdessä”, kertaa kolmannelle kurssille talvella 1970–71 osallistunut arkkitehti Heikki Tegelman, joka sittemmin työskenteli muun muassa Kuopion kaavoituspäällikkönä.

Ammattikuntien välinen keskustelu ja ymmärryksen lisääntyminen on aihe, joka nousee varmasti jokaisen Pitkän käyneen mieliin. Myös tätä artikkelia varten tehdyissä haastatteluissa vuorovaikutus nousi päällimmäiseksi aiheeksi.

”Pitkän ensisijainen rooli oli yhdyskuntasuunnittelun ristiinpölyttäminen – vaikkei ehkä sellaista sanaa silloin käytettykään”, pohtii Pitkän erikoisopettajana ja taustavaikuttajana 1990-luvun alussa toiminut diplomi-insinööri Jukka Noponen. Tuolloin Maa ja Vesi Oy:n toimitusjohtajana ja sittemmin Sitran johtajana työskennellyt Noponen piti ja pitää edelleen Pitkän perustehtävänä alalla työskentelevien ajatusten tuomista samaan huoneeseen. ”Ajattelu laajentuu sitä kautta.”

Ristiinpölytyksellä on myös konkreettisia vaikutuksia arkityössä, jatkaa Saara Melama: ”Pitkä antaa erinomaiset edellytykset päästä ratkaisukeskeiseen yhteistyömoodiin, vastakkainasettelujen sijaan.”

Ammatti-identiteetin leimaaja

”Kurssivuoden aikana oma ammattitaito kypsyi ja asiantuntijuus syveni. Vuosi toi rohkeutta mennä eteenpäin esittäen kysymyksiä eikä odottaen hetkeä, jolloin omat vastaukset olisivat valmiita”, Saara Melama summaa.

Timo Heikkinen sanoo, että kurssin yksi tärkeimmistä tavoitteista on, että kurssilainen tuntee kehittyvänsä asiantuntijana. ”Olen sikäli nöyränä, että Pitkä kuuluu osaksi tämän alan asiantuntijuutta ja asiantuntijaksi tuleamista. Ihmisethän sanovat, että olen käynyt Pitkän / en ole vielä käynyt / en ole vielä päässyt.”

Vuosikymmenten saatossa ymmärrys yhdyskuntasuunnittelun monialaisuudesta on juurtunut alalla työskentelevien keskuuteen. Moni kuitenkin kokee, ettei hallitse käytettävää kieltä tai oma asiantuntijuus ei ole saanut ”virallista” tunnustusta.

Talousmaantieteilijä Katri Koistinen kävi Pitkän vuosituuhannen vaihteessa. ”Se oli ainutlaatuinen mahdollisuus perehtyä yhdyskuntasuunnitteluun sellaiselle, joka ei ollut arkkitehti eikä ollut aiemmin opiskellut yhdyskuntasuunnittelua.” Kuluttajatutkimuskeskuksessa jo tuolloin työskennelleelle Koistiselle Pitkä antoi avaimia ymmärtää, mihin tuolloin paikkatietotarkastelun näkökulmasta ”sangen kummallisilta” vaikuttaneet kaupan suuryksiköiden sijoittamis päätökset nojasivat.

”Lisäksi pääsin kiinni suunnitteluteorioihin ja niihin liittyviin keskusteluihin”, nykyisin yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston kuluttajatutkimuskeskuksessa työskentelevä Koistinen sanoo. Pitkä vei Koistisen mukanaan yhdyskuntasuunnittelun syvyyksiin niin pitkälle, että hän löysi väitöksessään vastaväittäjän paikalta YTK:n pitkäaikaisen johtajan, professori Hilikka Lehtosen.

Koistisen kanssa samoilla linjoilla on Lahden seurakuntayhtymän suunnittelusihteerinä oman kurssinsa aikaan 1980-luvulla työskennellyt Kaarina Koho-Leppänen. ”Sain tietoa ja käsitteitä tulevaisuudentutkimuksesta.” Hän kertoo vieneensä tuliaisina kurssilta konkreettisia työkaluja tulevaisuusskenaarioiden tekemiseen. ”Siihen aikaan tehtiin vuoteen 2000 tähtäävää raporttia – se oli sellaista trendikästä suunnittelua.”

Keskeisimmäksi motiivikseen kurssille osallistumiseen hän kuitenkin nostaa yhdyskuntasuunnittelun kielen oppimisen, jota tarvittiin yhteistyöhankkeissa kaupunkisuunnittelijoiden ja väestöennusteiden tekijöiden kanssa. ”Sain kurssilta hyvän ammatti-identiteetin suunnittelijana”, sittemmin teologiaa opiskellut ja pastorina työskennellyt emerita rovasti Koho-Leppänen muistelee. ”Olin kirkon ainoa työntekijä, joka oli paneutunut yhteiskuntatieteelliseen tulevaisuustutkimukseen. Oli kiehtovaa sittemmin yhdistää teologiaa ja mitattavaa yhteiskuntatiedettä – siihen Pitkä antoi eväitä!”

Kohtaamisbisneksen haasteet

Verkottuminen, minglaus, sosiaalinen media, konferenssit, halpa matkustaminen. Elämme ajassa, jossa etäälläkin työskentelevien henkilöiden tapaaminen ja heihin törmääminen on helpompaa kuin koskaan aiemmin. Miten Pitkä pärjää ”kohtaamisbisneksessä”?

”Haaste onkin siinä, miten tuottaa ainutlaatuinen kokemus”, Timo Heikkinen muotoilee. Hän korostaa, että nykyään odotukset luennoitsijoiden tasosta ovat kovia. ”Kurssilaiset kun kiertävät muutenkin erilaisissa tilaisuuksissa.”

Huippuluennoitsijoiden lisäksi Heikkisen kurssinvetäjän työkalupakkiin kuuluvat ryhmäytymisen ja voimaannuttamisen keinot. ”Yritämme käyttää kaikki hetket sen yhteisön rakentamiseen, aamupalat ja lounaat mukaan lukien.” Facebook- ja WhatsApp-ryhmissä kysellään luottamuksellakin työasioita. ”Taanoin yksi kysymys sai 16 vastausta”, Heikkinen kertoo esimerkin.

Ilman sosiaalista mediaakin kurssit ovat pitäneet yhteyttä. ”Kurssin kontaktiverkostoon kuuluviin on helppo ottaa yhteyttä”, vahvistaa Katri Koistinen.

Pelkällä somella ja ryhmäytymisellä ei Pitkäkään kauas pötki, on haastateltavien viesti. Tähtiluennon vuonna 2015 pitänyt Noponen korosti, että nykysuuntausten tarkastelu ei riitä, vaan tulevaisuus haastaa suunnittelua voimakkaasti. ”Alan ammattilaisten pitäisi katsoa maailmaa ilmastonmuutoksen ja energiamurroksen – kuten myös muiden globaalien kehityskulkujen – taustaa vasten.

Liekö Heikkisen korva ollut herkkänä 2015, sillä neljästä nykyisin Pitkää määrittävästä teemasta kaksi kuulostaa Noposen listauksesta tulleilta: ilmas-

tonmuutos ja maahanmuutto. Heikkinen kuitenkin muistuttaa, että jo vuosikymmenen vaihteessa ilmastokysymykset nostettiin vahvasti kurssille.

”Vielä tuolloin osallistujat eivät oikein päässeet aiheeseen kiinni. Tänä vuonna kurssilaiset ovat nostaneet teeman tärkeimmäksi, mihin halutaan vaikuttaa tai mistä saa eniten irti.”

Maahanmuutto-näkökulmasta sen sijaan ei vielä sytytä – kuten ilmastonmuutoksesta kymmenen vuotta sitten, Heikkinen kertoo. ”Ehkä pian alkaa olla jo aika”, hän toivoo.

Kolmas – osittain jo itsestään selvä – teema on kaupungistuminen. Neljänneksi Heikkinen nostaa digitalisaation työkaluna. Tämä hieman yllättää, sillä konkreettisia työkaluja Pitkä ei ole tottunut tarjoamaan. Digitalisaation tarjoilu muoto jääneekin nähtäväksi, sillä Heikkinen pitää Pitkän ytimenä ”reflektiota ja yhteiskunnallista keskustelua”.

Katri Koistinen on huolestunut, kaventuuko keskustelu, kun valtio ei enää tue kurssia, vaan hinnan määräävät markkinat. ”Luulen että siinä menetetään jotain.” Se ”jotain” saattaa olla tutkijoiden moniäänisyys, sillä harva tutkija pystyy rahoituksensa puitteissa osallistumaan kurssille, Heikkinen kertoo.

Ääni Pitkän alkua ajoilta, Heikki Tegelman, muistuttaakin Pitkän dna:han uurtuneesta vastuusta: ”Eri ammattikuntien välistä yhteistyötä pitää ylläpitää.”

Kirjoittaja on YTK:n Pitkän alumni vuoden 2013–14 kurssilta.

KIRJALLISUUS

Helsingin Sanomat (1963). Yhteiskuntasuunnittelun kehitys riippuvainen tutkimustoiminnasta. 6.4.1963, s. 13.

Joutsiniemi, Anssi ym. (2013). Yhdyskuntasuunnittelu tulevaisuuksiin tähyämässä –

Yhdyskuntasuunnittelu-lehden 50-vuotiskiertohaastattelu. Yhdyskuntasuunnittelu 51:2, 11–55.

Jääskeläinen, Lauri, Knuuti, Liisa, Mynttinen, Eeva, Mäenpää, Pasi, Vahtera, Ulla & Viertiö, Sari (toim.)

(2009). Yhdyskuntasuunnittelun seura 50 vuotta. Gummerus Oy, Jyväskylä.

Lehtonen, Hilikka (2008). YJK – YTK Teknillisessä korkeakoulussa 40 vuotta. Julkaisematon moniste.